

Israëls ongeschreven geschiedenis

Een post-exilische polemiek

De nazaten van de omstreeks 580 v.Chr. uit Juda gedeporteerde elite keerden na zeventig jaar terug. Dit gebeurde onder leiding van prins Zerubbabel en priester Jozua. Helaas werd die terugkeer een debâcle. Dat bleek toen priester Nehemia zeventig jaar later poolshoogte kwam nemen. De stadspoorten waren verbrand en de stadsmuren lagen in puin (Neh.2). De oorzaak lag voor een deel bij de onwil van de ex-ballingen om samen met de bewoners van het land de tempel van YHWH te herbouwen. Nehemia was voorstander van een raszuiver 'Juda' voor de nazaten van Juda, Benjamin en Levi. Gemengde huwelijken waren uit den boze. De Kroniekschrijver erkende het bestaan van tien stammen (Zebulon en Dan missen een stamboom), maar voegde Egyptenaren en Edomieten als zonen van Juda toe (1 Kron. 2). Hoe? Volgens het patrilineaire systeem, waarop hij de stambomen heeft samengesteld is men zoon van Juda via de vader. Maar men kan blijkbaar ook via de moeder in de lijst worden opgenomen. Een Edomiet is dus een 'zoon van David', als zijn moeder een 'dochter van David' is. Maar is zo'n koning acceptabel? In zijn eerste boek beschrijft de Kroniekschrijver uitvoerig de ideale David. Zó moet de koning van Israël zijn. In de aanloop heeft hij echter laten doorschemeren dat de zoon van David een Edomiet zou kunnen zijn en dat de Edomieten die na 580 koning over Israël waren 'zonen van Juda' zijn geweest.

Namen schrijven geschiedenis

De kroniekschrijver opent zijn geschiedenisboek met stambomen die niet in relatie staan met de namenlijsten in Nehemia en Ezra. Als ballingen geen lijnen naar de eigen oorsprong kunnen trekken, is het doel van de genealogie geen legitimatie. Wat dan wel? De auteur verzon de meeste namen of draaide de letters van bekende namen om. Ook wijzigde hij oudere lijsten. Nu hebben Hebreeuwse namen meestal een betekenis, omdat zij zijn te herleiden tot een Hebreeuwse woordstam en/of oude geschiedenissen oproepen. Rijen namen kunnen dus een story vertellen. Die potentie lijken de namen in de lijsten van de Kroniekschrijver inderdaad te hebben. Wanneer namen naar oude geschiedenissen verwijzen, moeten we ons realiseren dat de geschiedenis zich heeft herhaald. Jeruzalem is meerdere malen verwoest. *Oude* verhalen kunnen dus dienen als *recente* geschiedschrijving. Heden en verleden vallen als het ware samen. Het is denkbaar dat de Kroniekschrijver zijn eigen tijd heeft beschreven via de vele namen in zijn genealogisch voorportaal. Vanuit die hypothese heb ik geprobeerd Israëls ongeschreven geschiedenis te reconstrueren. Het betreft de periode 580 v.Chr. tot de twaalfde generatie zonen van David, gerekend vanaf Jechonja de balling (Jechonja-assir, 1 Kron. 3:17-24). De namen in Hoofdstuk 2-4 blijken dan een nadere uitwerking van de strijd tussen Jakob en Esau: Israël en Edom.

Als twee honden vechten om een been...

Juda kreeg twee kleinzonen Chesron (*Nederzetting*) en Chamul (*Gespaarde*). De Gespaarde werd uiteindelijk niet gespaard, want Chamul kreeg net als Er en Onan geen nageslacht (contra Num. 26:21). Chesron wel. Hij had drie zonen, van wie twee door de Kroniekschrijver zijn bedacht: Jerachmeel (*God is barmhartig*) en Kaleb (*Hond*), die leek op een leeuw *k-lbia* -> *k-lbai*, voluit *Keloebai* (unieke metaoor voor de moeder van Israël, Ez. 19:2). Uit Ram, de tweede zoon van Chesron, kwam David, de zoon van Jesse, voort (1 Kron 2:3-13; vgl. Ruth 4 en Num. 26). Door ook de zusjes van David en hun kinderen op te sommen worden we herinnerd aan de langdurige machtsstrijd tussen Benjamin en Juda (2 Sam. 2) en tussen David en zijn zoon Absalom (2 Sam. 14-17). Als de geschiedenis zich herhaalt, betekent dit dat na 580 een strijd losbrandde tussen Juda en Benjamin over het koningschap. De afloop horen via de namen van de drie broers van David die in 1 Sam 15 niet vermeld werden: *God gaf* (Nathanael) *Macht* (Raddai-> rdh machtig zijn), *Overwicht* (Osem, met ayin i.p.v. alef) [aan] David. Dit gebeurde omstreeks 520, toen

Zerubbabel, een kleinzoon van Jechonja-assir, namens keizer Darius landvoogd van Juda werd. Maar diens leiderschap werd waarschijnlijk betwist door andere Davididen. Als twee honden vechten om een been, loopt de derde er mee heen. Lees de geschiedenis van Kaleb, een zoon van Kenaz, een Edomiet. Hij heeft vier verschillende stambomen in Juda! Als *zoon van Chesron*, heeft Kaleb een andere geschiedenis dan als *broer van Jerachmeel*, *zelfstandige of zoon van Jefunne* (1 Kron. 2:18-20; 2:42-49; 2:50-55; 4:15).

Hoe Edom na 580 Isaak herstelde

Volgens Joz. 14:6,14 was Kaleb een Keneziet en dus een nazaat van Kenaz, een kleinzoon van Esau (Gen. 36:11; 1 Kron. 1:36). Toch werd Kaleb geïntroduceerd als de leidinggevende 'zoon van Juda' (Num. 32:12). Hoe kan dat? Door Kalebs moeder, Jefunne. Als de Hebreeuwse letters van KeNaZ worden verdraaid (jefunne!) leest men ZaKeN: *Senior*. Hij kreeg Hebron in Juda als eeuwigdurende bezitting voor zijn onvoorwaardelijk geloof in YHWH's belofte aan Israël (Joz. 14,15; Richt. 1). Hebron was *Zijn Stad* (Iroe); hij was daar de leider of *Terebinth* (Ela) en diens staf was *Liefelijkheid* (Naäm). Kaleb, de zoon van Kenaz, verwekte op zijn beurt Kenaz, en die dus weer Kaleb, want de geschiedenis van Kaleb zou zich nog drie keer herhalen (1 Kron. 4:15, Kalebs vierde stamboom). Wanneer Edoms heerschappij over Isaak gebroken wordt, dan is dat omdat YHWH Israël die *Lieflijke Terebinth*, die Israël en Edom samenbindt, niet langer gunt (Zach. 11:4-17).

Wat was het geval? Kaleb trouwde met *de* dochter van Juda, want 'hij gewerd Azuba als vrouw en Jeroit' (1 Kron. 2:18). Nu betekent Azuba *Verlatene*, een omschrijving die alleen Jesaja voor het verwoeste Jeruzalem heeft gebruikt (Jesaja 50:11). Jeroit is *het* woord voor de tentdoeken van de tabernakel, die Besaleel, zoon van Uri, zoon van Chur zo voortreffelijk had vervaardigd (Ex. 31,35-36,37,38), maar de tentdoeken zijn ook beeldspraak voor de muren van Jeruzalem (Jes. 54:2, Jer. 4:20). Kaleb 'adopteerde' de weerloze inwoners van Jeruzalem: de *Oprechte* (Jeser), de *Apostaat* (Sobab) en de *Onrechtvaardige* (Ardon), namelijk de *Vijand* (Ar) van de rechtspraak (don of din). De Hebreeuwse namen verwijzen naar Jesaja 57: De oprechte (jeser) kent vrede, de afvallige (sobab) noch de vijand van de rechtspraak (ar+don) kent vrede.

Na de dood van Azuba (na de verwoesting van Jeruzalem) verwierf Kaleb ook nog Efrath: *Waardeloze/Ashoop* (de hoofdstad van Efraim, Sichem). Uit deze verbintenis werden de kunstenaars herboren die een ark, een tabernakel en alles wat tot de eredienst van YHWH behoort hebben gemaakt: Besaleel, zoon van Uri, zoon van Chur (1 Kron 2:19).

De geschiedenis van Edom als 'zoon van Chesron' is dus als volgt. Na 580 werd een Edomiet, die het zuiden van Juda met Hebron reeds in handen had koning over heel Juda, Noord-Israël en Edom: Isaaks complete erfenis. Hij heeft de eredienst van YHWH voortgezet in Sichem op dezelfde wijze als de Jozua die met Kaleb, de zoon van Jefunne, uit Egypte was teruggekeerd (Joz. 24). Chesron werd voor het verlies van Juda gecompenseerd. Hij kreeg Gilead, dat door Ruben, Gad en half Manasse verlaten was (1 Kron. 2:21-23). Of in de taal van de schrijver: Chesron trouwde de dochter (de hoofdstad) van Makir, de vader van Gilead. Maar Juda verloor dit gebied aan Aram en Gesur. Ter compensatie toog Chesron naar 'het Efrath van Kaleb' om diens noordelijke hoofdstad in te nemen. De vader heeft deze confrontatie met de zoon niet overleefd (1 Kron. 2:24). Toch kreeg Chesron postuum een zoon: Aschur, de vader van Tekoa. De twee namen zijn afgeleid van het eerste en laatste werkwoord van Hosea 5:8-6:3a. 'Blaast de bazuin (tekoea) in Gibeon en Betaven. God zal Efraim (met Gibeon: de *Hoogte*) en Juda (Betaven, *Huis van Ellende*) als een leeuw verscheuren, heengaan en pas terugkeren als zij zich schuldig voelen en als het nog donker is verlangend naar Mij uitzien (A-schur: *Ik zal verlangend uitzien*), want Hij zal mij na twee dagen doen opstaan zo zeker als de dageraad komt.' Tot zolang zal een Edomiet uit Juda als een leeuw (k-lbai) 'moeder' over Juda en Efraim zijn. Veel Judeeers hebben diens heerschappij niet aanvaard. Dat blijkt niet alleen uit het A-4tje dat de profeet Obadja heeft nagelaten, maar ook uit de geslachtslijst van Jerachmeel.

Hoe eerst Edom en daarna Juda stierf

Jerachmeël staat symbool voor vrienden van David en diens huis (1 Sam. 27, 30). Na 580 was hij het overblijfsel van Juda. Hij was *Aanzienlijk* (Ram), *Intelligent* (Boena), een *Leider* (Oren, ceder), *Machtig* (Osem) en *Broer van YHWH* (Achija). De *Rechterhand* (Jamin) van de *Aanzienlijke* nam *Wraak* (Maäs) en zorgde voor *Ontworteling* (Eker) van Edom. Jerachmeël had namelijk de *Kroon* (Atara) ingenomen. Nu is 'kroon' beeldtaal voor Jeruzalem, als zij niet meer verlatene (Azuba) is (Jes. 62:3-4). Uit deze 'verbintenis' groeide On-am (LXX Oz-om) *Sterk Volk*. Het lijkt er dus op dat Edom ten tweede male door een 'vriend van David' is uitgeroeid (de eerste keer was dat Joab; 1 Kon. 11). De Lieflijke staf van de Terebinth was gebroken! O wee! *Sterk volk* baarde namelijk een volk van *Verwoesters* (Samma-i) en *Hij laat weten* (Jada). Een deel van de *Verwoesters* eindigde na zeven generaties met de kreet *Wee mij* (Achai) van de *Zesde* (generatie: Soosam). De dochter van de zesde trouwde met de Egyptische slaaf JaRaCH, wiens naam wel wat lijkt op JeRaCH-meel. De *Woestelingen* baarden echter ook Abisur, de vader/bouwer (Ab) van de muur (Sur) door een huwelijk met *Mijn Vader is machtig* (Abihail). De geschiedenis van dit monsterverbond eindigde met Achban (LXX Achabar): *Wee de bouwer van de muur* en *Hij, die doet baren* (Molid). De les? Bouwers van muren zoals Zerubbabel en Nehemia zijn een ramp voor Gods volk. Tegelijk laat God weten dat Hij niet een God is die een volk afschrijft, want een volk wordt keer op keer geboren (Jes. 66:9 waarnaar Molid verwijst). Ook al sterft het *Overblijfsel* (Jeter, de oudste zoon van Molid) kinderloos af, *YHWH geeft* altijd (Jonathan) *Uitredding* (Pelet) en *Overvloed* (Zaza), want Zaza is een verwijzing naar Jes. 66:11, een tekst over het herstel van Jeruzalem. Of in gewoon Nederlands: In de loop van de 6e eeuw is Edom de alleenheerschappij ontnomen door een achtergebleven Judese leider met wie Zerubbabel een verbond zou sluiten. Dit bondgenootschap tussen twee volbloed Joden liep uit op een catastrofe. Het volk van Juda stierf grotendeels uit en werd vervangen door kinderen van Egyptische slaven. Toch bleef er hoop: Juda zou ooit een nieuwe kans krijgen. Maar Edom ook.

Hoe Edom in de 5e eeuw Isaaks erfenis herkreeg

Na Zerubbabel werd Edom, de enig overgebleven broer van de gestorven Jerachmeël, opnieuw koning over Edom, Juda en Israël. Dat volgt uit Kalebs tweede geslachtslijst. Edom kreeg *Verlossing* (Mesa). Maar daarna zou Zif, een deel van Edom de opkomst van de nieuwe David tegenwerken. Want dat is de geschiedenis van *Zif* en de Kalebiet Nabal (Dwaas), die deze tegenstand met de dood zou bekopen (1 Sam. 23, 25). Ook kreeg Edom de *Eerste Plaats* (Maresa): hij werd (opnieuw) de vorst van Hebron. De stad werd de broedplaats van *Korachieten* (Korach als stichter van de collectie Joods-Edomitische psalmen) en de *Appelboom* (Tappuach), beeldspraak voor de geliefde van de dochter van Juda (Hooglied 2). Verder was daar Rekem. De naam brengt ons naar Num. 31, waar Mozes een slachting beveelt van alle gevangen genomen Midianieten - behalve de maagden - nadat hun koningen, onder hen Rekem en Sur, gedood waren. De Edomiet Rekem echter adopteerde de *Verwoesters* (Samma-i) van Edom als bouwvallers. In Edom bouwden zij een *Rustplaats* (Maon), de basis (vader) van het *Huis van de Rots* (*Beth-Sur*). Tezamen herinneren Maon en Sur aan Ps. 71:3, waarin God vergeleken wordt met de Rustplaats en de Rots voor wie bij Hem schuilen. We weten ook waarom Kaleb dit deed. Hij verzond het *Bericht* (Sema) dat hij *Medelijden* (Racham) had [met Juda]. Uit die compassie is een *Groen* (*fris jong*) volk in Edom voortgekomen (Jorkam, Ierkaan LXX). Als beloning kreeg Kaleb twee verwoeste vrouwen: *Duisternis* (Efa) en *Onderdrukking* (Maäka): Juda en Israël. *Duisternis* had namelijk een *Exterminator* of *Verminker* (Charan) voortgebracht en een *Verdrijver* (*Mosa*) en de *Afmaaier* (*Gazez*). Deze '*Joden*' (Jodai) baarden hun eigen ondergang: *Puinhoop* (Regem), *Wees* (Jotam van Jatom), *Korstgrond* (Geisan), *Vlucht* (pelet), nog meer *Duisternis* (Efa) en een *Revolutie* (Fasa, woordspel op Saaf). Te denken valt aan de afloop van Zerubbabels heerschappij, waarvan de door Nehemia beschreven verwoeste poorten en muren stille getuigen zijn geweest. *Onderdrukking* (Maäka) had [God] de bons gegeven (*Breuk*, *Seber*). *Zij schoven Hem naar de uithoeken*

(Thirchana). Onderdrukking baarde ook een *Revolutie* (Saaf -> Fasa) en *Tevergeefsheid* (Sewa). De Revolutie was, zoals altijd, de vader van een *Massagraf* (Madmanna, gier van lijken Jes. 10:31; 25:10; Jer. 8:2). *Tevergeefsheid* baarde een vraag: *Wat was gelijk aan wat hij bouwde?* (Ma-k-bena). Antwoord: de *Hoogte* (Gibea) - en die lag in puin. In relatie met Madmena is dat het Gibea van Saul (Jes. 10). Kortom: In de 5e eeuw hebben Juda en Israël hun onafhankelijkheid en hun hoofdsteden verloren. Edom was opnieuw koning over heel Israël geworden.

Wat er daarna gebeurde

Kaleb had een dochter: de hoofdstad van Edom, Hebron (in analogie met Jeruzalem: de dochter van Juda). De stad was een *Sierraad* (Aksa, 1 Kron. 2:49; Joz. 15:16; Richt. 1:12). Zij werd de vrouw van Kalebs broer Othniël (1 Kron. 4:13-15), als beloning voor diens inname van Kirjath-sefer of Debir: stad van het boek - het boek der geschiedenis (woordspel op 'sefer DeBeRI', de titel van Kronieken; Richt. 1:12-15). Othniel werd dus een koning met twee hoofdsteden: Hebron en Debir. Welke stad was dat? Als we aannemen dat heden en verleden samenvallen, heeft een Edomiet in de 5e eeuw Samaria opnieuw van Aram bevrijd en veroverd (Richt. 3:5-11). Hij verwekte bij Aram *Schrik* (Chathath) en joeg de Aramese leiders naar hun *Schuilplaatsen* (Meonothai). Het gebied kwam na de Aramese bezetting als een *Dorland* Efra(theta) tevoorschijn (1 Kron. 2:49; 4:13). Hebron (Aksa) heeft voor dat dorre land waterbronnen aan Kaleb gevraagd. Zij kreeg de hooggelegen en de laaggelegen vijver (Richt. 1:13-15; Jos. 15:19). Te denken valt aan de boven- en de benedenstad van Sichem en/of Samaria, de oude hoofdsteden van Israël. De derde stamboom van Kaleb bevestigt deze reconstructie.

Een Edomitische vorst uit Juda *keerde terug naar de hoogte* (sob-al) en *het noorden* (salma) en *overwinterde* (charef) in Efratha, omdat Efraim niet was teruggekeerd naar de hoogte, dat wil zeggen naar God (vgl. Hos. 7:16). Hij herstelde de [hooggelegen] paleisstad, de *Stad van bomen* (*beeld van een groot paleis*, Kirjath-jearim) en (Salma; Salomo in LXX) herbouwde het [laaggelegen] Broodhuis van Asland: Bethlehem-Efratha. Was hij het soms die vandaaruit over heel Israël zou heersen? (Vgl. Micha 5:1). Hij overwinterde (Charef) er en was de bezitter van het huis bij de muur (Beth-Gader). Charef is een verwijzing naar Jes. 18. God zal het land van een overwonnen volk geven aan anderen, die daar zullen overwinteren en overleven van wat God van dat land heeft achtergelaten. Gader is een verwijzing naar de muur die YHWH zal oprichten tegen het afvallige Israël (Hos. 2:5).

In de bovenstad woonde de *Ziener* (Ha Roe), een profeet van het kaliber Samuel (1 Sam. 9) en bevond zich de helft van de *Rustplaatsen* (Menoecho) - een teken dat God zijn geest ook over Samaria had uitgestort, zodat zijn volk daar in vrede kon wonen (Jes. 32:18). Andere inwoners waren de *Restanten* (Jitri) van de oude bevolking, en de *Zinnebeelden* (Puti, Miphitim LXX): een profeet en zijn kinderen als zinnebeelden dat God zijn aangezicht verborgen had voor Juda (Jes. 8:18). Ook woonden er uit Egypte gevluchte Israëlieten (Soemati, van Soem, knoflook, hapax in Num 11:5) en Efraim, het volk dat zich verward afvroeg: *Wie is er rijk geworden?* (MSR`I -> MI`SR). De raadselachtige naam verwijst naar Hos. 12, waar Efraïm pocht dat het rijk geworden is zonder te zondigen. Niet waar. Zij waren *Melaats* geworden (Sorati, de straf voor een ernstig misdrijf) of mensen die zeggen: *Ik luister alleen naar mijzelf* (Estaooli), zoals de moorddadige richters (Danieten uit Sora en Estaol) die tevergeefs geprobeerd hebben Kirjath-jearim te veroveren (Ri. 18). In Bethlehem, de benedenstad, woonden de *Zangers* (Netofi) en stond het *Huis van YHWH is Vader* (Beth-Joab). Daar werden de *Kronen* (ataroth) bewaard die de hogepriester Jozua had laten maken (Zach. 6:11,14). De stad was gevuld met de helft van de *Rustplaatsbewoners* (MaNaChThi): Amalekieten, die uit hun door Simeon in verwarring gebrachte stamland Seïr (S`IR -> SR`I) verdreven waren (1 Kron. 1:38-39; 4:42-43). Op het *Verdorpe* (Jabes) platteland van Juda (Jabes als woordspel op Jebus, de hoofdstad van Juda) woonden de overgebleven families van de schriftgeleerden (Soferim), de eveneens uit Babylon afkomstige poortwachters (Thirathiem, hapax in Ezr. 7:24), opstellers van berichten (Simathiem, profeten) en tentbewoners (Soekathiem). De

laatststen waren de Kiniten, afkomstig uit Chammat (de gloed van de zon, Ps. 19:7), het diepe zuiden van de Negeb, een volk dat door Saul en David gespaard was, omdat zij de uit Egypte gevluchte zonen van Israël geholpen hadden (1 Sam. 15:6; 27:10; 30:29). Chammat is de grondlegger en toonbeeld van religieuze gehoorzaamheid: het huis van Rechab (Jer. 35). Het beeld dat de Kroniekschrijver in de derde stamboom van Kaleb oproept is simpel. Er waren in zijn tijd twee Perzische provincies: Samaria en het naar het noorden opgeschoven Edom, ieder met een eigen hoofdstad, maar wel onder leiding van één, niet-Joodse, vazalvorst. Niettemin waren de bewoners van deze steden, hoe verscheiden ook, wat hem betreft allemaal 'zonen van Juda'.

Slotsom

De Kroniekschrijver heeft allen die in de hoofdsteden van Edom en Samaria woonden, geboekstaafd als zonen van Juda! Het was dus ten onrechte dat de mensen uit Samaria tot twee keer toe niet hebben mogen meehelpen de tempel te herbouwen. Ook de hang naar raszuiverheid heeft de komst van een nieuwe David verhinderd. Als namelijk een Edomiet met Salomith, de enige zuster van Zerubbabel (1 Kron. 3:19) getrouwd zou zijn, dan zou hun zoon een 'zoon van David', een Salomo, zijn geweest en zou de geschiedenis van Juda anders verlopen zijn.

Literatuur

- **M.Garsiel**, *Biblical Names, A Literary Study of Midrashic Derivations and Puns*. Ramat Gan, 1987.
- **Gerda Hoekveld-Meijer**, *Esau Salvation in Disguise, A Hidden Polemic Between Our Teacher and the Prophets about Edom's Role in Post-Exilic Israël Through Leitwort Names*. Kampen 1996
- **Thomas Willi**, Late Persian Judaism and its Conception of an Integral Israël according to Chronicles, in: Tamara C.Eskenazi and Kent.H.Richards (eds). *Second Temple Studies, 2 . Temple and Community in the Persian Period*. Sheffield (1994), 146-162.